

MECMUA

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

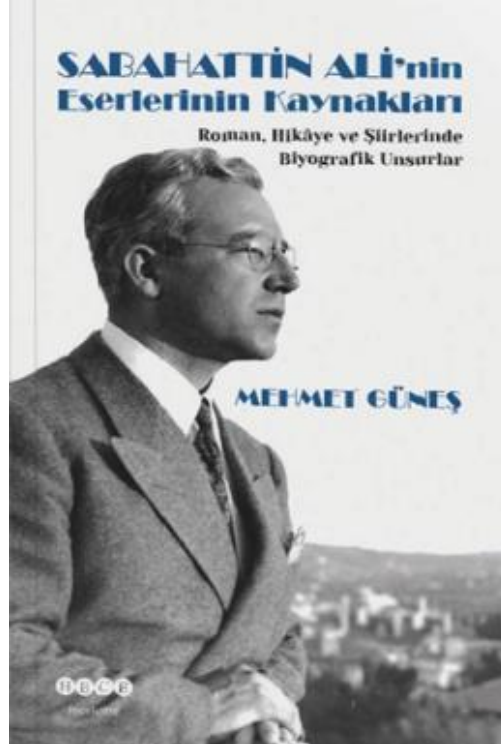
BAHAR 2017, YIL: 2, SAYI: 3, ss. 55-59

YÜKLEME TARİHİ: 17.04.2017 KABUL TARİHİ: 08.06.2017

İbrahim BİRİCİK*

SABAHATTİN ALİ'NİN ESERLERİNİN KAYNAKLARI ROMAN, HİKÂYE VE ŞİİRLERİNDE BİYOGRAFİK UNSURLAR

Hazırlayan: Mehmet GÜNEŞ, Hece Yayınları, Ankara, Birinci Basım, Aralık
2016, 119 sayfa

Önsöz

Sabahattin Ali'nin Türk edebiyatındaki yerine değinen Mehmet Güneş, yazarın kısacık hayatına sığdırdığı eserleri üzerine dergi, makale, deneme, tez gibi çalışmaların

* Doktora Öğrencisi, Adıyaman Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı ABD, ibrahim.bd@hotmail.com

olmasının Sabahattin Ali'nin güçlü sanat kişiliğini yansıttığını söyler. Kitabın yazılış amacının, yazarın biyografik yöntemle okunma alanındaki eksikliği üzerine olduğunu belirten Mehmet Güneş, içindekiler hakkında kısa bilgiler verdikten sonra kitaplaşma sürecinde emeği geçenlere de teşekkürlerini sunar.

Giriş

Mehmet Güneş bu bölümde; kurgusal olarak hazırlanan her metnin, yazarın hayatıyla az çok paralellik arz etmesinin tabii bir durum olduğunu belirttikten sonra sanat eserinin gerçeği ne denli yansıtıp yansıtmaması gerektiğini bazı teorisyenleri de şahit göstererek dile getirir. Ancak eser, her ne kadar gerçekçi olup yazarın biyografisinden izler taşısa da bu durum, eserin kurgusal bir metin olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir.

Kaynak Eleştirisi

Yazarın kişilik özelliklerinden ziyade sanat anlayışının ve sanata bakışının sanat eserini oluşturmada etkili olduğuna değinen Mehmet Güneş, yazarın beslendiği sanatsal kaynakları dikkate alır. Zaten Mehmet Güneş, bu kitabın yazılış amacının ilk evrede makale formatında düşünüldüğünü daha sonra da kaynakların çokluğu dolayısıyla kitaplaştığını da belirtmektedir.

Kaynak eleştiri yöntemi, yazarın beslendiği kaynakları, eserinde nasıl kullandığına odaklandığı için metinlerarası yöntemle karıştırılmaması gerektiğini belirten Mehmet Güneş, her iki yöntemde kesiştiği noktaların olduğunu vurgular. Mehmet Güneş, bu yöntemi Gustave Lanson'un sözleriyle de destekleyerek sadece yazılan/yazılı kaynakların değil sözlü kaynakların da dikkate alınması gerektiğini belirtir. Bu yöntem; kaynak metnin eserin kurgusal dokusuna bilimsel bir yaklaşımla taşınıp taşınmadığını araştırır.

Edebiyat ve Biyografi İlişkisi/Biyografik Okuma Yöntemi

Kurgusal kişinin gerçek olup olmadığı sorusu, biyografik okuma yöntemini doğurur. Yazarın hayat hikâyesinin saptamaları, bu yöntemle yapılır. Çünkü bu durum, okuyucu için ilgi çekicidir.

Waren-Wellek; okuyucuya eserin, birebir sanatçının rüyası veya ütopyası olmadığı hakkında uyarılarda bulunarak böyle bir durumun da olabileceği gerçeğini dile getirir. Mehmet Güneş, bunun yanı sıra sanatçıya dönük eleştiri yöntemini ele alarak sanatçı-eser arasında bağıntı kurulabileceği gerçeğine inananların olduğunu belirtir. Mehmet Güneş, biyografik okuma yöntemi yapılırken H.Taine'nin "ırk, ortam, dönem" yaklaşımını da dikkate almakta fayda görür. Bu yöntemle Türk edebiyatındaki önemli sanatçıların biyografik okumalarının yapıldığına değinen Mehmet Güneş, Sabahattin Ali'nin de güçlü bir gözlemci olmasının, farklı ortamları ve kişileri tanimasının bu yöntem için ve bu yöntemle ele alınmasını faydalı görür.

Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları: Roman, Hikâye ve Şiirlerinde Biyografik Unsurlar

Farklı coğrafyalarda bulunan Sabahattin Ali, çevresindeki insanları ve mekânları eserlerine iyi yansıtan bir yazardır. Bu yönüyle bu eserlerin, hem sosyolojik hem de biyografik okumaya elverişli olduğuna değinen Mehmet Güneş, Sabahattin Ali'nin iyi bir gözlemci olmasının eserlerinde “ben” anlatıcılığı seçmesinin de nedeni olduğunu belirtir. Mehmet Güneş, Sabahattin Ali'nin eserlerindeki birçok kurgusal kahramanın gerçek hayattaki kişilerin yansıması olduğunu Pertev Naili Boratav'dan yaptığı bir alıntılama ile belirtir. Çünkü Pertev Naili Boratav, Sabahattin Ali'nin de arkadaşısıdır.

Aile Çevresi ve Çocukluğuna İlişkin Anı ve Ayrıntıların Eserlerindeki İzleri

Kurguda çok az değişiklik olmakla birlikte eserleri, Sabahattin Ali'den izler taşır. “Pazarıcı” hikâyesinde babasının emekli olduktan sonraki hayatına; “Melankoli” şiirinde annesinin sinir hastası oluşuna; “Bir Gemici” hikâyesinde ise kardeşi Fikret Şenyuva'nın tipik özelliklerine rastlanır.

Gerçeklikten Kurmacaya Aşk Maceraları

Sabahattin Ali'nin, aşkı samimi duygularla yaşadığına inanan Mehmet Güneş; Sabahattin Ali'nin kendi eserlerine, âşık olduğu kadınları yansıttığını söyler. Yazdığı mektupları, bu noktada aşk itirafnameleri gibidir.

1927 yılında Sabahattin Ali, Yozgat'a öğretmen olarak atansa da İstanbul'da Nahit Hanım'a şiirler yazar. “Bir Macera” şiirini, Nahit Hanım'a atfeder. Yine Yozgat'ta “Hanende Melek” ve “Sarhoş” hikâyelerini burada yaşadığı aşka atfeder. Kaynak olarak bu olay, mektuplarından öğrenilir. 1929'da MEB tarafından Almanya'ya gönderilen Sabahattin Ali, 28 namıyla tanınan Frolayn Puder kişisini “Kürk Mantolu Madonna” romanındaki Maria Puder olarak yansıtır. Ancak yakın çevresi bu karakterin, Ankarada'yken tanıştığı Macar kadınlardan biri de olabileceğini belirtirler. Romanda ise bu kadının hayatında tanıştığı kadınların hepsinden izler bulunduğunu belirten Sabahattin Ali, Raif Efendi karakterine kişilik özelliklerinden bazılarını yansıtır.

1930'da Aydın'da bir öğrencisine âşık olur. Bunu “Bir Hakikatin Hikâyesi”nde ele alır. 1931'de Konya'dayken Melahat Muhtar isimli öğrencisine de âşık olur. Şiirlerinde bu durumdan bahseder. “Bir Doğum Günü” şiirini Melahat'a atfettiği için bu şiirinde yaş farkını dile getirir. Hatta “İçimizdeki Şeytan” romanında müzik öğretmeni Bedri ile öğrencisi Macide arasındaki yaşanan aşk bu olaya atfedilir. “Bir Skandal” şiiri de Konya'da iken bir yanlış anlaşılmaya binaen yazılmıştır. Mektuplaştığı Ayşe Sıtkı İlhan'a da evlenme teklifi eden Sabahattin Ali, olumsuz cevap alınca dost olarak kalmayı tercih eder. 1933 yılında ise eşi Aliye Hanımla tanışırlar.

Meslek Hayatından Eserlere Yansıyan Kareler

Okulu bitirir bitirmez Yozgat'a öğretmen olarak atanan Sabahattin Ali, "Asfalt Yol", "Bir Siyah Fanila İçin" ve "Bir Cinayetin Sebebi" hikâyelerini az da olsa kurguyla değiştirerek yalnızlıktan mülhem bir ruh haliyle kaleme alır. "Gramafon Avrat" ve "Fikir Arkadaşı" hikâyelerinin Konya ile bağlantılı olabileceğini söyleyenler de vardır.

"Kanal", "Isıtmak İçin", "Kamyon" ve "Köpek" hikâyelerinde bozkır insanının trajedisine değinen Sabahattin Ali, bu hikâyelerde tanık olduğu ve dinlediği olaylardan ilham alarak yazar. "Selam" hikâyesini Bursa'da görevdeyken kaleme alır. Hatta bu hikâyenin Orhangazi'de yaşandığını söyleyenler vardır. Mehmet Güneş; hikâyedeki mekânların, yazarın gerçek hayatında bulunduğu mekânlarla paralellik arz etmesi eserlerin biyografik olarak okunmasını gerekli kıldığı tespitini yapar.

Mahkûmiyet Hayatı ve Hapishanelerdeki Gözlemlerinin Eserlerindeki Akisleri

Mahkûmiyeti; eserlerine kaynak teşkil eden Sabahattin Ali, hapisteki gözlemlerini, duyduğu olayları ve tanıdığı kişileri eserlerinde işlemektedir. "Hapishane Şarkısı I" Aydın'da tutukluysen, "Hapishane II-III-IV" şiirlerini ise Konya'da kaleme alır. Hatta bazı şiirleri bestelenir. "Hapishane Şarkısı V" ve "Aldırma Gönül"ü ise Sinop Cezaevinde yazar. "Servi" şiirinde karamsar ruh hali ve yalnızlık hâkimdir.

"Katil Çınar", "Duvar", "Bir Fincan", "Candarma Bekir", "Bir Şaka" ve "Kafa Kâğıdı" hikâyelerinin mahpusların anılarından hareketle yazıldığına en büyük delillerden biri de Sabahattin Ali'nin hapisteyken Ayşe Sıtkı'ya mektuplarında bu olaylardan bahsetmesidir. Mehmet Güneş, bu hikâyelerin sadece adını vermekle yetinmez, okuyucuya muhtasar bir hikâye muhtevası da sunar.

Kişisel Gözlem ve Seyahatlerin Ürünü Olan Kurgusal Metinler

Eserlerinde gerçekçilik ve samimiyet bulunan Sabahattin Ali, toplumda karşılaştığı bazen trajikomik bazen olumsuz olayları eserlerine yansıtarak toplumsal gerçekçi ve insancıl yanını ortaya koyar. Mesela "Arabalar Beş Kuruşa", "Viyolensel", "Değirmen" hikâyeleri bunlardan bazılarıdır.

Bu konuda Niyazi Berkes, "Sabahattin Ali'nin yazdıklarının gözlemlerinin sadece bir damlası" olduğunu belirtir. "Barsak" hikâyesi İzmir-Bergama yolculuğunu, "Çirkince" hikâyesi 1945'te İzmir seyahatini, "Çilli" hikâyesi de bir öğrencinin dramını konu edinir. "Değirmen" hikâyesinin aşkın gücünü alıp Edremit'te geçmesi akla "Hasan Boğuldu" hikâyesini getirir. Yine bu coğrafyaya ait "Sulfato" hikâyesi de aşk temalıdır. "Komik Şehir" ise Anadolu'daki bürokratik yozlaşmayı ele almaktadır.

"Kuyucaklı Yusuf" romanı ise babası, Ali Selahattin Bey'i; annesi, Şahinde Hanım'ı; kardeşi de Muazzez'i sembolize eder. Aslında Yusuf, hapishanede hikâyesini dinlediği

bir mahkûmdur. Mekân olarak Aydın ve Edremit'in olması, Sabahattin Ali'nin yabancı olmadığı mekânları anlatmasının etkisidir. Romanın biyografik özellikler taşımasına delil ise romanın tefrika edildiği gazeteye Edremitlilerin eski meselelerimizi karıştırmayın diyerek baskında bulunmasıdır. Ayrıca romanda öldürülen Ali'nin Sabahattin Ali'nin gerçek hayatta da arkadaşı olması ve romanda öldürüldüm diye yazara küsmesi örnek olarak gösterilebilir.

Sabahattin Ali, “Çakıcı'nın İlk Kurşunu” hikâyesini efsaneleşmiş bir anlatıdan “Arap Hayri”yi ise asker ziyaretinde tanıdığı Hayri'den esinlenerek yazar. “Ses” hikâyesini Beyşehir-Konya yolunda tanıdığı delikanlıdan mülhem kaleme alır. “Uyku” hikâyesi de bir yolculuğu konu edinir. Arkadaşı Pertev Naili Boratav'ı “Bir Mesleğin Başlangıcı” hikâyesindeki kurguya dâhil eder. “İçimizdeki Şeytan” romanında ise olumsuz karakterler olarak bazı şair ve yazarlar bulunur. Bu da gerçek hayatta tartıştığı şairler ve yazarlar olabileceği izlenimini akla getirir. Romanda ideolojik kavgalara yer verilir. Gerçek hayatta ise Sabahattin Ali'nin ülkü ocaklarına gidip Nihal Atsızla seviyeli tartışmalar yaptığı bilinmektedir.

Tutuksuz Yargılanan, Sakıncalı Görülen Yazarın Hayat Mücadelesini Eserlerinden Okumak

“Dekolman” hikâyesi, hapisten sonra memur olması zorlaşan Sabahattin Ali'nin işsizlik günlerini ele alır. Bu işsizlik durumu, “Kürk Mantolu Madonna” romanının çerçeve hikâyesindeki başkarakteri de akla getirir. Ancak Mehmet Güneş, bu duruma değinmemektedir. “Kurtla Kuzu” ve “Marko Paşa” hikâyeleri polis ve siyasi soruşturmayı ele alırken “Düşman” hikâyesi takip edildiği yılların yansımasıdır.

Sonuç

Mehmet Güneş; Sabahattin Ali'nin eserlerinin biyografik okumaya müsait olduğunu ve tarihi ve sosyolojik araştırmalara da uygun olduğunu tespit ettikten sonra yazarın kısa hayatında uzun yıllar konuşulacak eserlere imza attığını belirtir.

Mehmet Güneş, kitabın başında teorisinden bahsettiği kaynak eleştirisi ve biyografik okuma yönteminin pratiğini Sabahattin Ali'nin hayatının farklı pencerelerinden (meslek, hapishane, aile, aşk vs.) yansımalar sunar ve kitabında vermek istediği tezi sağlam bir zemine oturtur. Bu kesitlerdeki eserlerin ele alınması kronolojik olarak verilseydi daha akıcı olabilirdi. Ancak Mehmet Güneş'in eserlerinin sadece isimlerini vermekle yetinmeyip eserlerin muhtevası hakkında öz bilgiler sunması, sanatçı-eser bağlamında her iki boyutta da okuyucunun muhayyilesini canlı tutmaktadır. Türk romanında biyografik okuma üzerine çalışma yapacaklara bu kitap, bir rehber niteliğindedir.

